

találunk megoldásokat a könyvben, ebből vezet át a stressz-distressz körébe.

A személyesség, a nyitottság, a rokonszenv kifejezése lényegesek a kapcsolatteremtésben és maga a tárgyalókészség, az együttműködésre irányuló igyekezet sem lehet meg kellő bizalom, adaptív magatartás nélkül – erre a könyv gyakorlati példákat ad. A kapcsolatokban és azok felvételéhez kívánatos, szükséges kommunikációs készségek elemzése sem hiányzik a szerzők feldolgozásából: a metakommunikáció mellett figyelmük kiterjed az íráspszichológia, a grafológia (vitatott, de mégis nagy érdeklődéssel kísért) problémáira. Részletekbe nem bocsátkoznak, de gondolatébresztő megközelítéssel szólnak az írásjelek lehetséges jelentéséről, az aláírásban a személyiség jellemzőiről. A piaci helyzetet befolyásoló eladási és reklámpszichológia, valamint az üzleti etika néhány gondolata kellő orientációt ad az olvasó számára arról, hogy milyen sokrétűek a sikeres vállalkozás feltételei és mennyire fontosak abban a pszichológia által megközelíthető részletek.

Gáspár László: Bevezetés az emberi erőforrások elméletébe. JPTE, Pécs, 1995.

Barta Tamás-Tóth Tihamér: Minőség-menedzsment. Szókratész Kiadó, Bp., 1996. 124 o.

Barta Tamás-Kristály Mátyás: Vállalkozáslélektan. Szókratész Kiadó, Bp., 1996. 148 o.

A mának szóló három pedagógiai-neveléstörténeti könyvújdon-ságról

Az Eötvös József Könyvkiadó és a Magyar Írószövetség szervezésében egy könyvbemutató három könyvújdon-ságra hívta fel nemrég a figyelmet. Az Eötvös József Könyvkiadó gondozásában megjelent kiadványokat a legilletékesebbek, maguk a szerzők ismertették az érdeklődőkkel: *Zilahy Józsefné* a

A hazai gyakorlatban is használatosak már azok a különféle tesztmód-szerek, amelyek a személyiséggel foglalkoznak és több-kevesebb sikerrel elfogadható személyiségképet adnak a tesztek jellege és céljai szerint. A kötet anyagához kapcsolódva csoportosítják a szerzők a kipróbálásra, használatra ajánlott önismereti, emberismereti teszteket, továbbá a vállalkozó tulajdonságainak feltárására alkalmas teszteket. A közreadott konfliktusteszt a vezető konfliktuskezelési képességét, a vezetői attitűdöt a gazdasági magatartást segíti feltárni – ezzel a vállalkozó eredményessége prognózisának körvonalazására kínál lehetőséget.

Barta Tamás és Kristály Mátyás könyve az Emberi erőforrások fejlesztése Ifjúsági Szakképzési Világbanki Program keretében készült. Megjelenése időszerezésén túl szakmai segítség is a vállalkozásokba igyekvők és a már ott működők számára. A szerkesztők és bírálók: *Benedek András, Farkas Katalin és Koncz István* érdemes munkához járultak hozzá szakértői tevékenységükkel.

Krisztián Béla

szerkesztésében megjelent Óvodai nevelés játékkal, mesével című munkáját (Első könyv: Elmélet és módszertan. Továbbiak: Szöveggyűjtemény. Tavasz: Nyár. Ősz. Tél.), *Fehér Erzsébet* Preceptorok és tanítók (Tanulmányok a tanítóképzés történetéből) című kötetét és *Mészáros István* Ateista nevelés is-

koláinkban 1950–1990 című nevelés-történeti tanulmányát. A három kötet közös bemutatója valószínűleg nem véletlen. Közös tartalmi jegyük: pedagógiai-neveléstörténeti kiadványok, mindhárom a történelmi-történeti múlt őrzésének igényével íródott, és mindháromnak van a mába is mutató üzenete.

A *Zilahi Józsefné* szerkesztésében megjelent kiadvány az óvodai neveléshez kínál újdonságszámba menő ötkötetes összeállítást. Kimunkálása több évtizedes gyakorlati tapasztalat alapján óvónők és óvodák közti együttműködés eredménye. „A könyvbe semmi sem került, amit a gyakorlatban ki ne próbáltunk volna” (6. o.) – írja a szerkesztő. Az első könyv, az *Elmélet és módszertan, úgynevezett pedagógiai tanácsadó*, a további négy kötet a törzsanyag, a négy évszak köré építkező szöveggyűjtemény. A vezérfonalként szolgáló módszertani kötet lényege fogalmak, elvek újragondolása és értelmezése egy új szemléletű óvodai pedagógiai munkához, melyhez programot is ad. Két foglalkozási változatot – úgynevezett kettanttervet, illetve ajánlásokat – kínál. Emellett külön, részletesen foglalkozik az irányított mozgásos játékokkal, a játékos testedzéssel. Néhány gondolatmozaik és fejezetcím kiemelése érzékletesen szemléltetheti a könyv pedagógiai koncepcióját: Mi a gyermekkor szabadsága?; Mi a fejlődés, és mérhetők-e ennek szintjei?; Az embergyerek nem tud „nem fejlődni”; Félreértett tanulás-tanítás; Haszontalan elfoglaltságok hasznossága; Mi a játék és a mese nevelési hatása, jelentősége?; A játék rendje – a jó rendtelenség; A jó mese – az anyanyelv zenéje és észjárása; Élettér alakítása – Csoportszoba „kuckósan”. S a megvalósításához módszertani tanácsok és példák. A négy szöveggyűjtemény a játékokkal, mesékkel, versekkel, dalokkal való ismerkedés gazdag tárházát nyújtja. Helyet kapnak benne régebben élt és kortárs, valamint hatá-

ron túl élő szerzők művei, népi és népies irányt követő művek (versek, mesék), továbbá népdalok, népi játékok. Tartalma „kínálat” az óvodai foglalkozásokhoz, a pedagógus tetszés szerint választhat belőle. A kiadványban semmi olyan nincs, ami kötelező lenne. Szándékosan vállalja a magyar pedagógusok és a gyermekvilággal érintkezésbe került jeles személyek és követők szellemi örökségét. Az összeállítás azért is nagyszerű, mert amire épít: a játék (mozgásos játékok) és ismerkedés az irodalmi alkotásokkal – élményt nyújt a gyerekeknek. Érzelmi hatása szellemi és testi képességeiket műveli, a szellemi és testi kultúra alapozását segíti.

Az óvoda a köznevelési rendszer része. Sajátos szerepe volt és van az iskoláskor előtt. De vajon mit jelent ma az óvodai munkában az „újítás”, miért kell napjainkban új nevelési alappmodell? A közelmúlt fejlesztési elgondolásaira visszatekintve elmondható, hogy az 1980-as években a köznevelésbenközoktatásban elterjedt „korszerűsítési láz” az óvodákat is elérte. De hogyan? A szerző úgy véli, az óvodai nevelés funkciózavarban szenved, ma a félreértett tanulás-tanítás áll a középpontjában. Az óvodai nevelés „didaktizáló pedagógiába” csapott át. Mind az iskola-előkészítés, mind az iskolaérettség „mérése” az óvodai munka szorongást keltő „mumusává” vált. Ma úgy tűnik, az óvodában nem kap teret a gyermekvilág. Ez adta az indítékot egy új nevelési alappmodell kidolgozásához. A szerző felveti: Jó-e és kell-e az újítás mindenáron? Válaszának lényege az, hogy azt, ami jó, meg kell tartani és ápolni kell. Hangsúlyozza: „Nem a mindenáron új, hanem a jó megoldásokat keresik. A pedagógiai munkában – vallja a szerző – mindennél előbbre való az óvónő emberi minősége és mesterségbeli tudása. Az érdeklődő szakember számára az irodalomjegyzék bőséges forrásanyaggal szolgál. A könyv ugyan óvónőknek ké-

szült, de sokat meríthetnek belőle tanítók és gyógypedagógusok, az érdeklődő szülők, nagyszülők is, egyszóval mindenki, aki óvodás és kisiskolás korú gyerekekkel foglalkozik.

Fehér Erzsébet könyve áttekintést ad a tanítóképzés történetéről. Egykori pedagógiai-iskolatorténeti dokumentumok és neves pedagógusok munkásságának, írásaik felidézése tükrében ad képet a tanítóképzés múltjáról, a sárospataki képző értékes szellemi hagyatékáról.

Amióta társadalom létezik, nevelés is van. Hazai neveléstörténetünk is több mint ezeréves múltra tekinthet vissza. Az első magyarországi iskola 996-ban Pannonhalmán, a bencés kolostor falai között létesült. Az első, névről ismert hazai pedagógus a csanádi káptalani iskola vezetője, *Valter* magiszter volt. A XI. századtól sorra alakultak a kolostori, káptalani, plébániai iskolák. A XVI. század második felétől, a népiskola szervezéséről szóló rendelkezés kiadásának évétől az oktatás kulcsembere a tanító lett. Gondoskodni kellett a felkészítésről, szervezett-intézményes képzésről. Ennek előtörténete a középkorból, a káptalani iskolákból származik, ahol is a felsőbb osztályokban tanuló „nagydiákok” (segédtanítók) – őket nevezték preceptoroknak – foglalkoztak az alsóbb szintek tanulóival, a „kisdiákokkal”. Eközben ismerkedtek a tanítói munkával, melyben némi jártasságot is szereztek. Az összeállításból megismerhetjük a tanítóképzés múltját: szervezeti és tartalmi ki-, illetve átalakulását, valamint a képzés feltételeit, azok változását és fejlődését az évszázadok során. Olvashatunk a pedagógia történetének pataki vonatkozású nevezetes eseményeiről és kiváló személyiségeiről. A szerző többek között említi *Tóth Pápai Mihályt*, az első hazai pedagógia-tankönyv íróját; *Nyíry Istvánt*, a számtan tanításához készített „A Számvetés Tudományának kezdete...” című könyv

szerzőjét; *Erdélyi Jánost*, aki magára vállalta a pataki népiskolaügy gondozását, fejlesztését és tankönyvsorozatának összeállítását; *Zirzen Jankát*, aki *Eötvös József* megbízásából az első magyar állami tanítóképző szervezője és vezetője volt; *Kiss Áront*, a neveléstörténeti tankönyv íróját és *Lázár Károlyt*, akit a tanítói továbbképzés szükségessége foglalkoztatott, ennek érdekében könyvsorozatot is indított. Századunk első évtizedeiben *Lázár Károly* pataki tanítóképző intézeti tanár jól látta, hogy a tanítók képzőbeli felkészítése csak az alapokat adhatja meg, pályájuk során folyamatos továbbképzésre van szükségük, amit kiadványok megjelenítésével lehet és kell is segíteni. Ezért indított szakmódszertani könyvsorozato(ka)t „A gyakorlati pedagógia kézikönyvtára” címmel. Az 1927-ben Sárospatakon megjelent úgynevezett vezérkönyvek belső címlapján a szerkesztő így fogalmazta meg a célt: „...közelebb hoztuk a vezérkönyvet a tanítóhoz...”. S hogy miként, azt is megtudhatjuk. A szerző különös figyelmet fordít a pedagógia tantárgyra és a neveléstörténet tantárgyi szerepének helyzetére, valamint a neveléstörténeti tankönyvek kiadására, a pedagógussá válás folyamatára. A tanítói munkához alapvetőnek tekintették a múltban is a pedagógia tárgy tanulását. Jártasság szerzését ebben a tárgyban már a XVIII. század végén elvárták az osztálytanító „öregdiákoktól”, a preceptoroktól is. „Aki pedagógikát nem tanult és (azt) jól nem végezte, az se külön-, se edjütt-oktató nem lehet” (33. o.) – idézi a szerző egy 1796-os pataki kollégium dokumentumát. Az új tantárgyhoz tankönyv is kellett. De vajon kinek? Egy ezzel kapcsolatos polémia tárgyába is bepillanthat az olvasó. A pedagógia tárgy tanításához-tanulásához a XVIII. század végén jelentek meg az első hazai pedagógia-tankönyvek, közöttük *Tóth Pápai Mihályé*. Ez szintézisben tárgyalta a ne-

veléstan, oktatástan, valamint a nevelés- és oktatásmódszertan elméletét és gyakorlatát. *Eötvös József* 1868-i népoktatási törvénye a tanítóképzésről is rendelkezett. Ezt követően az 1870-es években a „komplex pedagógia” tananyagból kivált a neveléstörténet. Az új „közismereti” tárgyhoz készült Kiss Áron (*Döle Ödön* társszerzővel) *Neveléstörténete* című munkája. Még e század első évtizedeiben is ezt a könyvet használták.

Fehér Erzsébet könyve szinte napjainkig megismertet a tanítóképzés, különös figyelemmel a sárospataki tanítóképzés történetével. A tartalmas kiadvány méltán tarthat számot a pedagógusképzőkben neveléstörténetet oktató kollégák és hallgatók érdeklődésére és a pedagógia, a tanítói szakterület, egyáltalán az iskolázás múltja iránt érdeklődők figyelmére is.

A szakemberek nagy adóssága – jegyzi meg a szerző –, hogy még nem írták meg a tanítóképzés teljes és hiteles történetét. Remélhetőleg ezt a hiányt mielőbb pótolják.

A könyvben olvasottak a jelen ismertető íróját is megjegyzésre készítik: A megismert történeti előzmények után elgondolkodtató, hogy a pedagógusképző intézményekben még ma is a neveléstörténet tantárgy helyét, szerepét „keressük” a pedagógiai tárgyak között, és még mindig a tantárgyi rendszerbe illesztés problémáinak megoldásán kell munkálkodni!

Mészáros István *Ateista nevelés iskoláinkban 1950–1990* című könyve adott történelmi időszak, a közelmúlt nevelés- és oktatáspolitikáját, tanügyi helyzetét ismerteti. Dokumentumok tükrében tárgyilagos történeti képet kíván adni erről az időszakról. Növümként szól az ezeréves magyar nevelés történetében a negyven évről, amikor is („mindenfélétől elzárva”) megjelenés és uralkodóvá vált az ateista nevelés gyakorlata. Úgy véli, szükséges ezt

az „új” típusú időszakot teljes részletességgel feltárni és bemutatni. Meggyőződése, hogy csak hiteles tényanyag közvetítése segíti a múlt valósághű megismerését (ami többek között a felnőtté váláshoz is nélkülözhetetlen). Négy évtizeden át különböző kifejezések mögött (marxista, materialista, dialektikus materialista, szocialista, kommunista és tudományos világnézet) ugyanaz az elvárás érvényesült – írja a szerző –, az ateista nevelés. Súlyos törest jelentett ez az időszak a társadalom életében. Alapvető emberi szabadságjogok sérültek: a vallás, a kulturális és ezzel együtt a lelkiismereti szabadság. A „külső irányítás” és annak hatása a társadalmi élet szinte valamennyi terén, de leginkább a tanügyben érvényesült. A szerző rámutat: demokratikus jogállamokban az egyház belátása szerint szervezhette közösségi életét, megillette a közéleti sajtószabadság, a hitoktatás és a hitre nevelés szabadsága, továbbá az iskolaalapítás szabadsága is. Nálunk az elmúlt időszakban mindez (azaz az egyház autonómiája) nem érvényesült. Az akkori elvárás szerint a szocialista (s esetenként más jelzők alatt szereplő) világnézeti „szellemű” ateista nevelést szolgálta a tanterv, a művelődési anyag (kiválasztása és értelmezése), a tankönyvek, a szakirodalmi anyagok, a miniszteri rendeletek, intézkedések. E nézet alapján határozták meg a pedagógus kötelességeit és a szakmai kötelességérzetükkel szembeni követelményeket is.

A vallásszabadságot törvény ugyan nem tiltotta, de a pártirányítás burkolt formában, erősen korlátozta azt. A tanügyi szelleme is gátját jelentette érvényesülésének. Hogyan történt mindez? A szerző a könyvben számos tény dokumentál. A négy évtizedet három szakaszra tagolva mutatja be, így nyomon követhető a kinyilatkoztatásokban mutatkozó „szemléleti változás” (hullámozása, illetve árnyalatai) is.

A szerző tanulmánya végén felveti: készülöben a lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvény, megtörténik az oktatási törvény korrekciója is. De, vajon mi lesz a világnézet, a „tudományos világnézet” kifejezés jelentéstartalma?

Egyelőre úgy tűnik, ebben a vonatkozásban nincs érvényes, konszenzussal elfogadható álláspontja az oktatáspolitikának.

Napjainkban több jel mutat arra, hogy „új” pedagógia kap(hat) szabad tereket. A pedagógus alapos szakmai felkészültséggel és nevelői lelkiismeretével hallgatva végezheti felelősségteljes munkáját. Követésre méltó példaként érdemes emlékezni *Eötvös József* munkásságára, aki a „józan egyensúlyteremtés kultúrpolitikusa volt...”. A maga korában – írja *Mészáros István* egy korábbi írásában – *Eötvös* azt tartotta fontosnak, hogy „az iskola az egyetemes erkölcsi értékeket sajátíttassa el tanulóival... Ma sem tehet okosabbat az iskola.” (Kis magyar neveléstan – rendszerváltás idejére. HANI-Alapítvány,

Bp., 1991.) S a tanügyigazgatásra vonatkozó gondolatait is érdemes megfontolni: „...szükség van központi irányításra, szükség van a helyi érdekek érvényesítésére...”, de a megfelelő működés érdekében szükség van a kettő „megnyugtató összehangolására”. El kell ismerni *Eötvös* felfogásának mai igazát – vallja a szerző.

A kép, melyet a kiadvány feltár, elgondolkodtató. A megismert történeti tények alapján azt mondhatjuk, sajnos, volt, ahogy volt. De a mondott időszakban is munkálkodtunk, jöttek létre eredmények, munkakapcsolatok is alakultak. Más körülmények között valószínűleg mások és másként tán jobban alakították volna társadalmunk életét. Mindehhez a recenzens kérdése: Rohamosan változó világunkban vajon társadalmunk mikor emelkedik az erkölcsiség olyan szintjére, amikor az egyén boldogulása nem lesz kiszolgáltatva más (politikai jellegű) érdekeknek, hanem az csakis szaktudásától és szakmai emberségétől (attitűdjétől) függ?

Zilahi Józsefné (szerk.): Óvodai nevelés játékkal, mesével. Első kötet: Elmélet és módszertan. Továbbiak: Szöveggyűjtemény. Tavasz. Nyár. Ősz. Tél. *Eötvös József* Könyvkiadó, Bp., 1996

Fehér Erzsébet: Preceptorok és tanítók. *Eötvös József* Könyvkiadó, Bp., 1995

Mészáros István: Ateista nevelés iskoláinkban 1950–1990. *Eötvös József* Könyvkiadó, Bp., 1996

Lányi Katalin

Contents

- Mária Bognár*: The Curriculum Database of the National Institut of Public Education (Page 3)
- Quality of Education and the Local Education Administration (Page 11)
- Mária Nagy*: School Efficiency and Local Decision-making in a Small Hungarian Town – Case Study (Page 12)
- Ágnes E. Vámos*: Education, Schools in a Village – Case Study (Page 22)
- Zsuzsanna Horváth*: Analysing Textbooks – Aspects and Procedures (Page 29)
- Pál Honffy*: Books, Textbooks and Publishing – the Role of the Responsible Editor (Page 37)

School and Culture

- Attila Szentirmai*: The Kind of Teacher Schools Will Need – Hungary's Future and Public Education (Page 42)

Mental Hygiene

- „Our job is to create a need for a mental hygenic approach” – *Júlia Szekszárdi* interviews Director of Szolnok City Education Consulting Centre Eszter Seifert and her Assistant Anna Berkes (Page 56)
- Case Studies from Szolnok (Page 63)

Environmental Education

- Éva Csobod*: Environmental Education in the National Core Curriculum and in the Local Curricula (Page 70)
- Søren Breiting*: New Trends in Environmental Education (translated by *Éva Csobod* and *Livia Görbics*) (Page 73)

International Baccalaureate, Part 7

- Gábor Hamp*: TOK (Theory of Knowledge) (Page 82)

Hungarian schools – the first one thousand years

- Sándor Györiványi*: Chapters from the History of Hungarian Vocational Training (Page 94)

Forum

- Veronika Kóré*: „If I Were the Minister of Cultural Affairs” – the Way Second-graders See the Cultural Minister: findings of a survey at Vác (Page 106)

Critics–Observer

- Reflections on three „Entrepreneur-friendly” Books (*Béla Krisztián*) (Page 119)
- Three New Books on the History of Education – a Message for our Time (*Katalin Lányi*) (Page 123)

Inhalt

- Mária Bognár*: Datenbank für Curricula im Landesinstitut für das Unterrichtswesen (S. 3)
- Die Qualität des Unterrichts und die lokale Unterrichtsleitung (S. 11)
- Mária Nagy*: Erfolg in der Schule und die Entscheidungen der lokalen kulturellen Selbstregierung in einer ungarischen Kleinstadt – Fallstudie (S. 12)
- E. Ágnes Vámos*: Unterricht, Schulen in einem Dorf – Fallstudie (S. 22)
- Zsuzsanna Horváth*: Aspekte und Verfahren zur Lehrbuchanalyse (S. 29)
- Pál Honffy*: Buch, Lehrbuch, Buchgewerbe – Der verantwortliche Redakteur (S. 37)

Bildung und Schule

- Attila Szentirmai*: Was für einen Pädagogen beansprucht die Schule der Zukunft? – Unsere Bildung und das Zukunftsbild in Ungarn (S. 42)

Mentalhygiene

- „Unsere Aufgabe ist, den Anspruch der Menschen für eine bestimmte Betrachtungsweise der Mentalhygiene zu wecken“ – Ein Gespräch mit Eszter Seifert, der Leiterin der Pädagogischen Beratungsstelle in der Stadt Szolnok und Anna Berkes, der Mitarbeiterin der Beratungsstelle (*Júlia Szekszárdi*) (S. 56)
- Fallstudien aus Szolnok (*Júlia Szekszárdi*) (S. 63)

Umwelterziehung

- Éva Csobod*: Umwelterziehung im Nationalen Core Curriculum und in den regionalen Curricula (S. 70)
- Søren Breiting*: Die neuen Trends in der Umwelterziehung (übersetzt von Éva Csobod und Livia Görbics) (S. 73)

Internationale Reifeprüfung VII.

- Gábor Hamp*: Theorie des Wissens (S. 82)

Die ungarische Schule ist 1000 Jahre alt

- Sándor Győriványi*: Kapitel aus der Geschichte der ungarischen Fachbildung I. (S. 94)

Werkstatt

- Veronika Kóré*: „Wenn ich der Minister wäre“ - Das Bild über den Minister bei Schülern der zweiten Klasse des Gymnasiums nach einer Untersuchung in Vác (S. 106)

Kritik-Beobachter

- Gedanken über drei „unternehmensfreundliche“ Bücher (*Béla Krisztián*) (S. 119)
- Über drei Neuerscheinungen im Bereich Pädagogik-Erziehungsgeschichte, die die Gegenwart ansprechen (*Katalin Lányi*) (S. 123)

